

Κατάλαβες τι σκέφτομαι;

Της **Μαρίας Ιωάννου***

Φανταστείτε έναν κόσμο μοναδιαίο. Έναν κόσμο όπου όλοι σκέφτονται, πιστεύουν, νιώθουν και επιθυμούν τα ίδια πράγματα. Έναν κόσμο όπου η οπτική γωνία μας είναι η ίδια με όλων των υπόλοιπων ανθρώπων. Αυτός θα ήταν μάλλον ένας μονότονος, άχρωμος, προβλέψιμος κόσμος, όπου δεν θα μπορούσαμε να αντιληφθούμε ή να αντιπαρατεθούμε στις διαφορετικές αντιλήψεις και πεποιθήσεις των συνανθρώπων μας. Στην ψυχολογία η ικανότητά μας να αντιλαμβανόμαστε την οπτική σκοπιά ενός τρίτου ατόμου ονομάζεται θεωρία του Νου.

Θεωρία του Νου, λοιπόν, είναι η ικανότητα που διαθέτουμε να αναγνωρίζουμε ότι οι άλλοι άνθρωποι μπορεί να αισθάνονται, να σκέφτονται, να νιώθουν και να επιθυμούν διαφορετικά πράγματα από αυτό που εμείς σκεφτόμαστε ή επιθυμούμε τη δεδομένη στιγμή. Η ικανότητά μας αυτή στριάζεται τόσο σε πληροφορίες γλωσσικές, όσο και μη γλωσσικές που παρουσιάζει το άτομο του οποίου τις σκέψεις ή επιθυμίες προσπαθούμε να κατανοήσουμε.

Αυτή η αυτόνομη ικανότητα κάνει την εμφάνισή της στην ηλικία των 4-5 ετών. Παιδιά, δηλαδή, κάτω των 5 ετών δεν διαθέτουν τη συγκεκριμένη ικανότητα. Ένας από τους λόγους για τους οποίους μπορεί να συμβαίνει αυτό, σύμφωνα με κάποιες έρευνες, είναι ότι η εμφάνιση και η ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου προϋποθέτει την ύπαρξη ορισμένων γλωσσικών και γνωστικών ικανοτήτων, οι οποίες εμφανίζονται προς το τέλος της προσχολικής ηλικίας. Ως εκ τούτου, παιδιά μικρότερης ηλικίας δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν τις σκέψεις και επιθυμίες των άλλων, καθώς δεν έχουν αναπτύξει ακόμη τη Θεωρία του Νου.

Για τη μέτρηση της Θεωρίας του Νου υπάρχουν συγκεκριμένες δοκιμασίες που ένας ερευνητής μπορεί να χρησιμοποιήσει. Οι πιο συνηθισμένες είναι μικρές ιστορίες συνοδευόμενες από εικόνες ή κουκλοθέατρο μέσω των οποίων αφηγούμαστε την ιστορία στα παιδιά. Οι ιστορίες αυτές ακολουθούνται από συγκεκριμένες ερωτήσεις. Άλλες πάλι δοκιμασίες περιλαμβάνουν σει-

ροθέτηση εικόνων, αναγνώριση αλλοιωμένων αντικειμένων και άλλες πειραματικές δοκιμές που ελέγχουν την ικανότητα του παιδιού να σκεφτεί την προοπτική του άλλου. Ένα παράδειγμα τέτοιας ιστορίας είναι το ακόλουθο: "Η Μαίρη και η Άννα παίζουν με την μπάλα. Η Μαίρη βάζει την μπάλα σε ένα κουτί, το κλείνει και φεύγει από το δωμάτιο. Η Άννα παίρνει την μπάλα από το συγκεκριμένο κουτί, τη βάζει κάτω από το κρεβάτι και φεύγει από το δωμάτιο. Μετά από λίγη ώρα η Μαίρη επιστρέφει στο δωμάτιο για να παίξει ακόμη λίγο με την μπάλα". Μετά την αφήγηση της ιστορίας ρωτάμε το παιδί ερωτήσεις όπως: Πού θα ψάξει η Μαίρη για να βρει την μπάλα; Πού βρίσκεται η μπάλα τώρα; Πού έβαλε η Μαίρη την μπάλα πριν φύγει από το δωμάτιο;

Παιδιά άνω των 5 ετών είναι συνήθως σε θέση να δώσουν ορθές απαντήσεις στις πιο πάνω ερωτήσεις, ενώ παιδιά 3 ετών δίνουν λανθασμένες απαντήσεις, καθώς επλέγουν τη δική τους οπτική πλευρά και όχι του πρωταγωνιστή της ιστορίας για να απαντήσουν. Στην πρώτη ερώτηση, για παράδειγμα, η ορθή απάντηση είναι ότι η Μαίρη θα έψαχνε να βρει την μπάλα στο κουτί, γιατί εκεί την άφησε πριν εγκαταλείψει το δωμάτιο. Τα 3-χρονα δίνουν τη λανθασμέ-

νη απάντηση ότι η Μαίρη θα ψάξει να βρει την μπάλα κάτω από το κρεβάτι (κάτι που το εξεταζόμενο παιδί έχει δει, ενώ η Μαίρη της ιστορίας δεν έχει δει). Με άλλα λόγια, το παιδί απαντάει με βάση τη δική του οπτική σκοπιά, καθώς αδυνατεί να κατανοήσει την ύπαρξη της οπτικής σκοπιάς της πρωταγωνίστριας της ιστορίας.

Η ικανότητα να αντιλαμβανόμαστε την ύπαρξη των επιθυμιών, απόψεων, πεποιθήσεων και συναισθημάτων ενός άλλου ατόμου συνιστά προϋπόθεση της κοινωνικής μας ανάπτυξης. Ένα άτομο το οποίο βλέπει τον κόσμο μόνο μέσα από τα δικά του μάτια, χωρίς να αναγνωρίζει ικανοποιητικά τη διαφορετικότητα των γύρω του, αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες κοινωνικής ένταξης και αποδοχής. Είναι σημαντικό, λοιπόν, η ικανότητα αυτή να καλλιεργείται τόσο στο οικογενειακό όσο και στο εκπαιδευτικό περιβάλλον ενός παιδιού.

Παιδιά με τυπική ανάπτυξη, δηλαδή παιδιά που επιτυγχάνουν τα αναπτυξιακά ορόσημα, γνωστικά και γλωσσικά, αναμένεται ότι θα αναπτύξουν την ικανότητα της Θεωρίας του Νου εύκολα και αποτελεσματικά. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει τις μεγάλες ατομικές διαφορές, όπως συμβαίνει και με άλλες μας αναπτυσσόμενες ικανότητες. Παιδιά, ωστόσο, που εμφανίζουν μη τυπική ανάπτυξη, δηλαδή με κάποιες γνωστικές ή/και γλωσσικές δυσκολίες, είναι πιθανό να εμφανίσουν καθυστερήσεις στην ανάπτυξη της ικανότητας της Θεωρίας του Νου ή ακόμα και να μην καταφέρουν να την αναπτύξουν στο επιθυμητό επίπεδο. Είναι σημαντικό τα παιδιά αυτά να εντοπίζονται έγκαιρα και να δέχονται βοήθεια, ώστε μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες η ικανότητά τους αυτή να καλλιεργείται στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

Σε περίπτωση ενδιαφέροντος συμμετοχής σε έρευνα του Κέντρου Εφαρμοσμένης Νευροεπιστήμης με έμφαση στη μελέτη της ικανότητας της Θεωρίας του Νου και των σχετιζόμενων γλωσσικών και γνωστικών ικανοτήτων, μπορείτε να απευθυνθείτε στο τηλέφωνο 22895190 ή στην ηλεκτρονική διεύθυνση marioua@hotmail.com.

* Υποψήφια διδάκτορας
Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου